

Liudmila Andrikienė, Eugenijus Laurinaitis,
Raimundas Milašiūnas

PSICHOANALITINĖ PSICHOTERAPIJA

Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas

VAISTŲ ŽINIOS

Psichoanalitinė psichoterapija

VAISTŲ ŽINIOS

Vilnius 2013

UDK 616.89
An39

Psichoanalitinė psichoterapija / Andrikienė L., Laurinaitis E., Milašiūnas R. – Vilnius: UAB „Vaistų žinios“, 2013m. – 608p.
Dalykinė rodyklė: 601-607 p.

Pritarta vadovėlio leidybai Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto tarybos posėdyje 2013 m. vasario 12 d. protokolo Nr. 150000-T-1 (585).

Autoriai

Liudmila Andrikienė
Eugenijus Laurinaitis
Raimundas Milašiūnas

Kalbos redaktorė

Regina Dobelienė

Projekto vadovė

Ingrida Pikčiūnė

Dizaineris ir maketuotojas

Andrius Gruzdaitis

Spausdino

UAB „Standartų spaustuvė“

Tiražas

2000 egz.

Išleido

UAB „Vaistų žinios“
P. Vileišio g. 18, LT-10306 Vilnius
Tel. (8-5) 270 0387, faks. (8-5) 271 5395
el. paštas office@pharminfo.lt
www.imed.lt, www.gydytojobiblioteka.lt

Šiame vadovėlyje surinkta ir susisteminta medžiaga yra autorinis darbas, saugomas autorinės teisės normų. Visą šio vadovėlio medžiagą arba jos dalį dauginti, platinti arba naują medžiagą sisteminti pagal šio vadovėlio struktūrą, formą ir koncepciją ne asmeniniams tikslams leidžiama tik turint raštišką leidyklos ir autorių sutikimą. Vadovėlio medžiagą be leidyklos sutikimo naudoti galima tik Lietuvos Respublikos įstatymų numatytais atvejais.

© 2013 Vaistų žinios, UAB
© 2013 Liudmila Andrikienė
© 2013 Eugenijus Laurinaitis
© 2013 Raimundas Milašiūnas

Vadovėlyje aprašomi teoriniai ir techniniai psichoanalitinės psichoterapijos aspektai bei praktinis jos pritaikymas. Vadovėlis skirtas psichiatrams rezidentams, medicinos, psichologijos, socialinio darbo ir kitų specialybių studentams, ir kitiems studijuojantiems psichoterapijos mokymo ikidiplominių ir podiplominių neformaliųjų studijų programose.

Turinys

I dalis	Teoriniai psichoanalitinės psichoterapijos pagrindai 9
	S. Freudas. Varų psichologija. Psichoanalizės raida (<i>Liudmila Andrikiėnė</i>)..11
	Neopsichoanalizė (<i>Liudmila Andrikiėnė</i>).....41
	<i>Ego</i> psichologija (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>).....65
	Objektų ryšių teorijos (<i>Liudmila Andrikiėnė</i>).....87
	Savasties psichologija (<i>Raimundas Milašiūnas</i>)..... 123
	Prisirišimo teorija(<i>Raimundas Milašiūnas</i>)..... 137
	Mentalizacijos teorija (<i>Raimundas Milašiūnas</i>)..... 157
	Neuropsichoanalizė (<i>Raimundas Milašiūnas</i>)..... 171
	Santykio psichoanalizė (<i>Raimundas Milašiūnas</i>) 183
	Psichoanalitinės grupių teorijos (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>)..... 197
	Asmenybės raidos teorijų apžvalga ir raidos tyrimų įtaka psichoterapijai (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>).....209
II dalis	Techniniai psichoanalitinės psichoterapijos aspektai .. 235
	Diagnozė ir jos reikšmė psichoanalitinėje terapijoje (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>).237
	Pradinis pokalbis (<i>Liudmila Andrikiėnė</i>) 257
	Psichoanalitinės terapijos rėmai ir susitarimas (<i>Liudmila Andrikiėnė</i>)..... 277
	Psichoterapijos procesas (<i>Raimundas Milašiūnas</i>)..... 301
	Perkėlimas ir kontraperkėlimas 304
	Regresija..... 315
	Pasipriešinimas 318
	Išveika 323
	Ižvalga ir perdirbimas 328
	Terapinės procedūros (<i>Raimundas Milašiūnas</i>)..... 333
	Universalios terapinės procedūros..... 337
	Korekcinę emocių patirtį skatinančios procedūros 340
	Palaikomosios terapijos procedūros 342
	Ižvalgą skatinančios terapijos procedūros..... 345
	Darbas su sapnais 357
	Psichoterapijos etapai (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>) 365
	Psichoterapijos pradžia 365
	Vidurinioji psichoterapijos dalis 372

Psichoterapijos pabaiga	388
Ypatingosios situacijos psichoanalitinėje psichoterapijoje.....	395
Krizių ištiktų ir savižudiškų polinkių pacientų terapija (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>).....	395
Hospitalizacija (<i>Raimundas Milašiūnas</i>)	401
Gydymas vaistais (<i>Raimundas Milašiūnas</i>)	405
Trečiųjų asmenų įtaka psichoterapijai (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>).....	408
Trumpalaikė psichodinaminė psichoterapija (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>)	413
Grupių psichodinaminė psichoterapija (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>)	421
Šeimų ir porų psichodinaminė psichoterapija (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>).....	429
Psichoanalitinė psichoterapija ir psichoanalizė (<i>Raimundas Milašiūnas</i>)...	437
Terapeuto asmenybė (<i>Raimundas Milašiūnas</i>)	443
Psichoterapeuto darbas (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>)	453

III dalis **Praktinis psichoanalitinės psichoterapijos taikymas... 461**

Asmenybės brandos įtaka psichoterapijai	463
Asmenybės brandos samprata (<i>Liudmila Andrikienė</i>)	463
Neurozinio lygio sutrikimų psichoterapija (<i>Liudmila Andrikienė</i>)	475
Ribinė asmenybės organizacija (<i>Liudmila Andrikienė</i>).....	479
Psichoziniai sutrikimai (<i>Raimundas Milašiūnas</i>).....	488
Psichosomatinių ir somatoforminių sutrikimų psichoterapija (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>)	495
Asmenybės tipo įtaka psichoterapijai	505
Asmenybės raida ir psichopatologijos tipas (<i>Liudmila Andrikienė</i>).....	505
Isterinio tipo asmenybės patologija (<i>Liudmila Andrikienė</i>)	508
Obsesinio-kompulsinio tipo pacientai (<i>Liudmila Andrikienė</i>)	524
Depresinis-maniakinis psichopatologijos tipas (<i>Liudmila Andrikienė</i>)	536
Narcizinių sutrikimų psichoterapija (<i>Eugenijus Laurinaitis</i>)	547
Šizoidinė asmenybė (<i>Liudmila Andrikienė</i>).....	559
Paranojinio tipo asmenybės patologija (<i>Liudmila Andrikienė</i>).....	568
Sociopatinė asmenybė (<i>Liudmila Andrikienė</i>)	578

IV dalis **Moksliniai psichoanalitinės psichoterapijos tyrimai**

(<i>Eugenijus Laurinaitis</i>)	587
--	-----

Dalykinė rodyklė	601
-------------------------------	------------

Gerbiamieji skaitytojai,

į jūsų rankas autoriai atiduoda jau antrąją šios knygos leidimą. Pirmasis išėjo 2004 m. rudenį, ir jau po kelerių metų jo nebeliko knygynų lentynose. Daugelio psichoanalitinių, psichodinaminių ir kitų kryptių psichoterapijos mokymo kursų dalyviai, gydytojai psichiatrai ir psichologai, kitų psichologinę pagalbą teikiančių specialybių atstovai apskritai teigiamai įvertino šią knygą, tačiau buvo pareikšta ir kritinių pastabų.

Autoriai jau senokai ruošėsi išleisti antrąją šios knygos leidimą, tačiau dėl įvairių priežasčių šis procesas užsitęsė. Antra vertus, būtent pastarųjų trejų – ketverių metų laikotarpiu pasirodė gana daug naujos šios srities literatūros, kuri buvo panaudota šiame antrajame leidime atnaujinant daugelį skyrių, faktiškai perrašant kelis iš jų ir įtraukiant du visiškai naujus („Terapeuto darbas“ ir „Moksliniai psichoanalitinės psichoterapijos tyrimai“). Būtent mokslinių psichoterapijos efektyvumo tyrimų rezultatų labai trūko ankstesniame leidinyje.

Pažymėtina, kad į lietuvių kalbą išverstos užsienio autorių literatūros ir originalių lietuvių autorių knygų per pastaruosius metus taip pat žymiai padaugėjo, ir šioje pratarinėje neįmanoma visų šių kūrinių paminėti. Tačiau šitokio vadovėlio tipo leidinio lietuvių kalba nėra. Todėl autoriai, norėdami palengvinti psichoanalitinės psichoterapijos studijas, po kiekvieno skyriaus pateikė saviruošos klausimus ir nurodė tas teksto vietas, kuriose galima rasti atsakymus į šiuos klausimus. Tikimės, kad tai padės skaitytojams lengviau ir efektyviau mokytis šios gana neįprastos teorijos bei praktikos.

Paminėtina, kad psichoanalitinė psichoterapija išgyvena sudėtingą savo raidos periodą, susilaukia labai daug nepelnytos ir neobjektyvios kritikos iš įvairių kitų profesijų ar net psichoterapinių kryptių atstovų. Tačiau sena patarlė sako: „Geležis

kalama linksta, o plienas – tvirtėja“. Manome, kad bet kokie nauji iššūkiai tik dar labiau paskatins psichoanalitinės psichoterapijos teoretikus bei praktikus dirbti ir tobulinti savo darbo mokslinį bei techninį pagrindą. Autoriai tikisi, kad ši knyga bus viena iš tokių paskatų, kad skaitytojai naudosis ja kaip savo veiklos įkvėpimo šaltiniu, o ne kaip dogmatiškų tiesų rinkiniu, gesinančiu jų kūrybiškumą.

Akivaizdu, kad kaip ir bet kuriame kūrinyje, taip ir šioje knygoje galimos klaidos ir netikslumai. Autoriai iš anksto už juos atsiprašo ir bus labai dėkingi už visas skaitytojų pastabas.

Šios knygos nebūtų be nuoširdžios leidyklos „Vaistų žinios“ kolektyvo pagalbos. Taip pat autoriai nori padėkoti ir kalbos redaktorei p. Reginai Dobelienei, kuri, nepaisant kiek komplikuotos mūsų pirmojo kūrinio redagavimo istorijos, geranoriškai sutiko padėti ir leidžiant šį, antrąjį, leidimą.

Doc. Eugenijus Laurinaitis

I dalis

Teoriniai psichoanalitinės psichoterapijos pagrindai

S. Freudas. Varų psichologija.

Psichoanalizės raida

Sigmundas Freudas (1856–1939), austrų gydytojas psichiatras, psichoanalizės pradininkas, 20 a. pradžioje, nesitenkindamas akademinėje psichologijoje paplitusiu žmogaus elgesio aprašymu, panoro jį paaiškinti ir sukūrė visuomenę savo idėjomis apie tai, kad žmogus elgiasi iracionaliai, kad jis yra draskomas vidinės kovos ir pastangų valdyti savo potraukius. Per 45 aktyvios mokslinės ir klinikinės veiklos metus S. Freudas sukūrė psichoanalizę – asmenybės ir psichopatologijos teoriją, psichikos sutrikimų gydymo metodą ir individo vidinio psichologinio pasaulio tyrimo metodą. Pasaulyje sukurta nedaug teorijų, kurios turėtų tokį euristinį poveikį mokslo ir gydymo praktikos vystymuisi. Psichoanalizė nuėjo ilgą kelią: vienos prielaidos pasitvirtino, kitos buvo papildytos arba pakeistos, bet S. Freudo sukurtas asmenybės modelis ir pamatinės nuostatos dėl žmogaus psichologinio funkcionavimo tebėra visų psichoanalitinių teorijų pagrindas.

Pamatinės nuostatos

Pradėkime nuo tų bendriausių nuostatų, kuriomis remiasi Freudo teorija ir visa psichoanalizė.

Psichoanalizė – tai **psichodinaminė** asmenybės samprata. Psichodinaminėmis vadinamos tokios asmenybės teorijos, kurios tvirtina, kad žmogaus motyvacijos ir

veiklos pagrindą sudaro vidinis konfliktas tarp įvairių asmenybės aspektų. Įvairūs poreikiai ir motyvai kovoja dėl pirmenybės reguliuoti elgesį. Asmenybė – tai nepaliaujamai konfliktuojančių procesų konfiguracija. Konfliktas yra neišvengiamas, bet jo intensyvumas ir sugebėjimas produktyviai jį spręsti skiriasi priklausomai nuo individo raidos patyrimo. Tai, kad vaiko aplinka nepadedą jam produktyviai tvarkytis su patyrimu ir vaikas išgyvena psichinę traumą, veikia asmenybės formavimąsi ir mažina žmogaus galimybes išgyventi vidinį konfliktą ir sėkmingai jį spręsti.

Žmogaus elgesys yra **multideterminuotas**: jis nėra atsitiktinis, turi motyvus – kiekvieną poelgį lemia ne vienas, bet daug motyvų. Kiekvienas elgesio aspektas arba subjektyvus išgyvenimas yra iki jo atsitikusių psichologinių arba nepsichologinių įvykių pasekmė. Remdamasis klinikiniais stebėjimais, S. Freudas sugebėjo pademonstruoti, kad net ir iracionaliausi simptomai gali pasirodyti prasmingi, jeigu į juos pažiūrima per šydą sunkių prisiminimų, kurie buvo išstumti į pašąmonę ir ieško būdo pasireikšti. Tokiu būdu psichologinis gyvenimas atgauna sąryšį.

Multideterminizmo prielaida leidžia ieškoti elgesio arba kito psichinio patyrimo priežasčių. Tai nereiškia, kad visos priežastys gali būti nustatytos, – tai reiškia, kad jų galima ieškoti ir kad net ir tokie iš pirmo žvilgsnio atsitiktiniai reiškiniai kaip paciento laisvos asociacijos arba sapnai gali turėti gilesnį sąryšį ir gali tapti užmaskuota perėja į kitaip nepasiekiamus žmogaus psichikos klodus.

Žmogaus elgesys ir psichinis patyrimas gali skirtis įsisaŃmoninimo laipsniu, tačiau didesnė psichinės veiklos dalis yra **pašąmoninga**. Pašąmonės vaidmuo psichiniame gyvenime yra pagrindinis, nes ji yra tiesiogiai susieta su biologiška sąlygotais poreikiais.

Psichinio determinizmo (arba priežastingumo) principas ir idėja, kad sąšąmoningi procesai sudaro tik labai nedidelę psichinio gyvenimo dalį, laikomi pagrindiniais, fundamentiniais S. Freudo teorijos postulatais. Žmogaus elgesys ir subjektyvus patyrimas gali turėti pašąmoningus determinantus, o determinizmo principas vienodai galioja ir sąšąmoningiems, ir pašąmoningiems procesams.

Prie pamatinių psichoanalizės nuostatų dauguma mokslininkų dar priskiria **malonumo-nemalonumo, biologinės prigimties ir genetinį (vystymosi) principus**. Tai reiškia, kad į elgesį galima žiūrėti kaip į pastangas sumažinti psichinį skausmą ir padidinti psichinio malonumo ir saugumo patyrimą, kad žmogaus biologija lemia jo psichologinius poreikius ir jų patenkinimo kelius ir kad kiekvieną elgesio atvejį lemia visi ankstesni gyvenimo įvykiai ir patyrimai, pradedant nuo ankstyvos kūdikystės.